

Vážení přátelé, členové a příznivci Platformy podnikatelů pro ZRS,

uzávěrka loňských projektů je s úspěchem za námi. Před námi jsou nové úkoly a nové cíle. Ty má před sebou také Organizace spojených národů. Na zářijovém Valném shromáždění bude schvalovat návrh udržitelných rozvojových cílů, které by měly být pokračováním, a popřípadě i vylepšením těch miléniových, kterými se svět pokoušel redukovat chudobu za posledních 15 let.

Platforma podnikatelů pro ZRS se připojuje i k informační kampani nazvané Evropský rok rozvoje 2015. Záměrem je přiblížit celosvětovou rozvojovou agendu nejen podnikatelské veřejnosti a zdůraznit roli EU, jako významného dárcce rozvojové pomoci. Kulaté stoly na toto téma bude Platforma pořádát pro jednotlivé rozvojové obory a partnery. Hlavním důvodem, proč Platforma sleduje nejen bilaterální ZRS, je zásadní změna postojů rozvojové konstituce v posuzování účasti soukromého sektoru na rozvojové agendě.

Dosavadní účast podniků se omezovala na poptávky a firemní nabídky pro nákupy různých dárců. Nyní však dárci i neziskový sektor očekávají, že se k veřejným prostředkům věnovaným na rozvoj chudých zemí připojí i soukromý kapitál. O multiplikaci zdrojů se hovoří již dávno, problém je zatím v otázkách návratnosti kapitálu. Zatímco návratnost veřejných prostředků je očekávána v hodnotě dopadů projektových výstupů v zemi příjemce a v příznivých dopadech pro obyvatele rozvojových zemí, soukromý kapitál a zejména investice jsou vkládány do projektů v očekávání komerční návratnosti.

Soukromý sektor byl přizván, přes různá zastoupení a zájmová sdružení, také k přípravným dialogům o udržitelných cílech rozvoje. Z těch více méně vyplynulo, že soukromý kapitál může být pro investory do rozvojových projektů bezpečný pouze v případě, když bude kvalitně fungovat veřejná správa jak na straně zemí přijímajících pomoc, tak i na straně dárcovských států. Proto je v návrhu OSN na oživení rozvoje také cíl týkající se posílení prostředků globálního partnerství pro udržitelný rozvoj. Za ním se skrývají klíčové požadavky na zlepšení administrativních a organizačních struktur potřebných nejen pro přijímání a implementaci pomoci, ale také pro její poskytování, a tedy požadavky na reformy na straně dárců a institucionálních realizátorů strategií pomoci a navazujících rozvojových programů. To už je více slovo do praxe, než se vejde do krátkého úvodu.

Přes oficiální pozici České republiky k rozvojové agendě po r. 2015, zveřejněné MZV ČR v únoru, jsou u nás uvedené témata zatím nejbouřlivěji diskutována na úrovni etické a ideologické. PPZRS se debat nadále účastní, ale v praktické rovině prozatím pokračuje ve svém poslání podporovat účast českých podniků v rozvojových projektech v rozvojových zemích a vyhledávat v nich pro své členy takové příležitosti, kterými mohou přispět ke konkrétnímu ekonomickému růstu a zároveň neprodělat ani neztratit svou konkurenceschopnost ve vztahu k místním podnikatelům i k ostatním konkurenčním firmám z rozvinutých zemí.

Z uvedených důvodů se proto Platforma bude letos věnovat nejen podnikatelskému pohledu na nové udržitelné cíle rozvoje, ale zaměří se také, ve zcela novém projektu, na budování kapacit sdružení PPZRS v oblasti ochrany technického know-how a metodiky jeho předávání. Technickou podporu je nutné v rámci rozvojových projektů poskytovat vždy, ale jejich formulace ji ne vždy obsahují v dostatečném rozsahu. Pak nemůže být know-how součástí poptávky na cenovou nabídku, což vede k mnoha nedorozuměním.

Dotace Ministerstva zahraničních věcí ČR pak Platformě navíc umožní, že výstupy a výsledky obou letošních projektů budou odborně veřejnosti dostupné na akcích Platformy i na jejich stránkách.

Věra Vencliková

Dobrovolnická práce a rozvojové poradenství

Platforma podnikatelů pro ZRS zkoumá a hodnotí způsoby, jak se mohou podnikatelé podílet na rozvojové pomoci, aniž by byli vystaveni nadměrnému ohrožení svého podnikání či dokonce svých zaměstnanců. V roce 2014 proto analyzovala expertní dobrovolnictví, aplikované některými členskými zeměmi Evropské unie.

Prvním krokem bylo uspořádání konference o odborném přístupu k podnikatelskému partnerství na trzích třetího světa. Diskuse, kterou konference otevřela, probíhala celý rok a spolu se závěry analýzy vyústila v publikaci „Expertní dobrovolnictví v zahraniční rozvojové spolupráci“.

„Text není pouze přehledem o dobrovolné práci,“ říká Věra Vencliková, ředitelka sekretariátu PPZRS. „Diskuse totiž poukázala na mnohé obtíže, s kterými se firmy vstupující do rozvojových projektů setkávají.“

Akcentem rozvojové pomoci zůstává potřeba předávat určité znalosti a zkušenosti, nezbytné pro udržitelnost projektových dopadů u technických řešení a dodávek do projektů české zahraniční rozvojové spolupráce. Na druhou stranu však mnohé případy ukazují, jak málo je a bylo české technické know-how chráněno.

„Komerční návaznost na rozvojový projekt může také pro dodavatele znamenat velkou obchodní škodu, pokud své užité vzory, u nás chráněné zákonem, poskytnou do třetí země,“ postěžoval si účastník kulatého stolu na téma dobrovolného poradenství. Otázky obchodního tajemství, patentové ochrany a lehká zci-

zitelnost užitečných vzorů i ze strany konkurenčních firem jsou zatím v rozvojové problematice na okraji. Jejich řešení však bude nutné co nejdříve. Na konci roku 2015 by se mezinárodní společenství mělo opět dohodnout na budoucím celosvětovém rámci pro vyměnění chudoby a udržitelný rozvoj. Oproti právě končící strategii rozvojových cílů tisíciletí, je tentokrát soukromý sektor označen za důležitého partnera pro dosažení nově definovaných cílů. O to více je potřebné vymezit pravidla spolupráce, rovnoprávných vztahů i na poli duševního vlastnictví a společné tvorby znalostní přidané hodnoty.

Publikace o rozvojovém poradenství naznačuje možnosti technické pomoci potřebným partnerům v rozvojové zemi, upozorňuje na úskalí ochrany know-how a vysvětluje rozdíly mezi dobrovolnickou prací, firemním dobrovolnictvím, studentskou dobrovolnou prací a expertním dobrovolnictvím. „Každá kategorie má svůj účel, své cílové skupiny a různé efekty,“ dodává Věra Vencliková. „Expertní dobrovolnictví je jednou z forem technické pomoci, kterou vřele doporučujeme zařadit mezi nástroje podpory podnikání v rozvojových zemích. Přínosem pro české experty budou zkušenosti v jejich oboru, ale v jiných podmínkách a na jiných potenciálních trzích.“

Publikace v tištěné verzi bude k dispozici na seminářích pořádaných PPZRS a zároveň je možné ji získat na adrese www.ppzrs.org, kde mohou zájemci najít záznam průběhu konference i další informace z diskusních akcí. ■

Existuje velký prostor pro rozšíření spolupráce Česka a Tádžikistánu

Historicky první oficiální návštěva prezidenta České republiky v Tádžikistánu, která se uskutečnila v listopadu minulého roku, potvrdila kvalitativní posun v tradičních česko-tádžických vztazích. Hlavními okruhy jednání s tádžickými představiteli byly boj proti mezinárodnímu terorismu a islámskému extremismu, otázky bezpečnostní situace a aktuální hrozby ve Střední Asii, regionální problémy spojené např. s využíváním vodních zdrojů, hodnocení situace na Ukrajině a podpora bilaterální obchodně-ekonomické spolupráce s důrazem na zájmy českých podnikatelských subjektů zejména v oblasti hydroenergetiky, zpracovatelského a potravinářského průmyslu.

Prezidenti ČR Miloš Zeman a Tádžikistánu Emomal Rachmon jednali mezi čtyřma očima o aktuálních politických otázkách regionu a bilaterálních vztazích, společně otevřeli česko-tádžické podnikatelské fórum za přítomnosti členů podnikatelského doprovodu prezidenta republiky a mimořádného záměru tádžických podnikatelských subjektů.

Prezident E. Rachmon konstatoval, že hledí na možnou spolupráci s optimismem a vyjádřil přesvědčení, že v současnosti plánované „kolo“ privatizace některých podniků přinese Tádžikistánu nové technologie, zvýší zájem domácích a zahraničních investorů o působení v zemi a obohatí domácí trh i exportní kapacity země. Ocenil zvláštní místo ČR v zahraniční po-

litice Tádžikistánu, dále vyjádřil přesvědčení, že vzájemné výhodná spolupráce se bude rozšiřovat jak v politické oblasti, tak v oblasti bezpečnostní spolupráce a obchodně-ekonomické sféře. Prezident Zeman ocenil plány Tádžikistánu na rozvoj ekonomiky a zdůraznil, že zde existuje velký prostor pro rozšíření spolupráce.

Oficiální delegaci prezidenta republiky doprovázela podnikatelská mise, organizovaná Svazem průmyslu a dopravy, představitelů 42 firem vedená jeho prezidentem Jaroslavem Hanákem a výkonným ředitelem Komory pro hospodářské styky se SNS Františkem Masopustem. Program českých podnikatelů byl primárně zaměřen na hledání možností obchodní a výrobní spolupráce s tádžickými partnery.

Prezident Svazu průmyslu a dopravy J. Hanák seznámil přítomné tádžické partnery s prioritními zaměřeními exportérů přítomných v české podnikatelské misi. Významnou součástí programu podnikatelské mise bylo podepsání několika dokumentů potvrzujících oboustranný zájem o podporu rozvoje obchodní a průmyslové spolupráce mezi podnikatelskými uskupeními a vládními agenturami obou zemí. Jednání zástupců firem se za tádžickou stranu zúčastnilo více než 200 podnikatelů. Největší zájem je o zemědělský a potravinářský sektor (zejm. nákup potravinářských technologií), o spolupráci při rozvoji energetické a dopravní infrastruktury a rozvoj cestovního ruchu. ■

Příspěvek k diskusi o vztahu zahraniční rozvojové spolupráce a exportu

1. Snahy o rozlišování mezi poskytováním ZRS a exportem vznikly před více než půl stoletím, tedy po dekolonizaci a po vzniku nových nezávislých států, většinou nazývaných rozvojovými zeměmi, či zeměmi třetího světa. Důvody pro toto rozlišování byly nejen objektivní (např. potřeby statistiky, nové plánování finančních prostředků anebo příprava nových zákonů), ale i subjektivní, mnohdy politické.

Nejen vyspělé země bez koloniální minulosti, ale i bývalé koloniální metropole chtěly dokázat, a to bez ohledu na nesrovnatelnost své historie a získaných prostředků, že hodlají aktivně pomáhat nově vznikajícím zemím, aby pokud možno rychle dosáhly rozvoje.

V souvislosti s tím se měnilo i názvosloví - z původní "technické pomoci" (Technical Assistance) na korektnější "technickou spolupráci" (Technical Cooperation) a dále až na "rozvojovou spolupráci" (Development Cooperation). Toto názvosloví mělo vyjadřovat jakousi nezištnost poskytované pomoci, avšak tím nechtěně posunulo obchodní spolupráci do opačné polohy.

V písemnostech a při jednáních o ZRS byly pečlivě vynechávány jakékoli zmínky o možné obchodní vazbě, kritizovaná byla ZRS "nabídkově orientovaná" (offer driven) oproti "požadavky orientované" (request driven). Až idoloizováno je dosud "vlastnictví projektu" příjemcem (Project Ownership) a podobných projevů rádooby politické korektnosti bychom našli více.

U nás se poměrně obtížně hledal způsob soužití rozvojových a obchodních forem spolupráce, optimální tvar součinnosti obou v zájmu dosažení synergie se zřejmě bude hledat trvale podle vývoje. Naproti tomu, kdo se dlouhodobě zabývá ZRS a alespoň trochu nahlédl i do záklisů rozvojových institucí vyspělých zemí, poznal, že tento problém skrytě obcházejí a ZRS bývá předpolím jejich obchodní politiky a marketingového průzkumu.

Využívají k tomu skutečnost, že hlavními aktéry ZRS jsou lidé znalí řady oborů, kteří pracují na mnoha funkčních úrovních, v různých lokalitách a sociálních prostředích dané země, od poradců v centru až po dobrovolníky v terénních projektech. Je však pravdou, že existují značné rozdíly v intenzitě, v šíři a kvalitě předodjezdových instrukcí, zpětných vazeb, hodnocení a využívání získaných poznatků.

2. Posuzujeme-li export a ZRS jen z pohledu techniky zahraničního obchodu, vidíme, že exportem je vlastně každá komodita/hodnota, která překračuje hranice státu a je lhostejné, zda vyvážíme zboží, služby anebo humanitární pomoc, zda jde o hmotný či nehmotný vývoz, transfer financí, technologií anebo dar. Mezi vyjmenovanými druhy exportu jsou však některé zásadní rozdíly, a to především v ceně a ve smluvních podmínkách.

U běžných exportů jsou pro stanovení vývozní ceny/sazby používané obecně dostupné anebo firemní kalkulací vzorce. Vývozní ceny obsahují nejen osobní, výrobní a režijní náklady, ale také obchodní rozpětí a z něj vyplývající kalkulovaný zisk.

Naproti tomu kalkulace státům dotovaných projektů ZRS, které předkládají nestátní neziskové organizace (NNO) nemohou uvádět položky vytvářející zisk. Vycházejí z přesně definovaných uzpůsobených přímých nákladů projektu, které mohou být doplněné jen o administrativní/nepřímé náklady (max. 7 %).

3. Pomineme-li rozdílnost výběrových řízení, z výše uvedeného vyplývá, že různost v účasti soukromého a NNO sektoru na ZRS může být především v cenách. Nicméně, v tendrech a výběrových řízeních je regulačním faktorem konkurenční schopnost v ceně a kvalitě, a to bývá při posuzování všech nabídek rozhodující.

Ještě jedna skutečnost oba sektory spojuje, a to, že výsledky práce odborníků obchodního i neobchodního sektoru neustávají u nás, ale v zemi přijímající naši ZRS a vytvářejí tam další hodnoty. S výjimkou několika příkladů z vývozu velkých investičních celků jsem se jen málokdy setkal s tím, že by tato "ztráta domácí produktivity" byla zahrnována do vývozní ceny.

4. Není proto důvodu stavět oba sektory proti sobě a naopak je účelné pokračovat v opatřeních na posilování účasti obou aktérů na ZRS. O to se snaží dlouhodobě MZV, ČRA, MPO a ostatní státní i nestátní instituce, v neposlední řadě i PPZRS, nicméně tato tendence u nás proniká do realizační praxe jen pozvolna, byť má pozitivní trend.

Stálo by za podrobnější průzkum, proč toto tempo není rychlejší, když již formální překážky nebrání účasti soukromého sektoru na ZRS a naopak v posledních le-

tech můžeme zaznamenat stále více seminářů a instrukcí požadovaných v zájmu lepší orientace podnikatelské sféry v možnostech a typech jejich většího zapojení do ZRS. V další části uvádím některé důvody, které tomu, podle mého názoru, brání.

5. Až na výjimky nemohou menší střední podnikatelé financovat vlastní odborně a jazykově vybavené konjunkturní/exportní oddělení, které by sledovalo vypsané tendry a mohlo v krátkých lhůtách uzávěrek připravit kvalitní, konkurenčně schopné nabídky v souladu s formou a podmínkami předepsanými vyhlášovatelem.

Není bez zajímavosti, že tuto úlohu lépe plní NNO, které v tom mají mnohaletou praxi a rychle se přizpůsobily i podmínkám EU, UNDP a jiných mezinárodních organizací.

V posledních letech k tomu přispívá i ochota NNO zaměstnat mladé absolventy vysokých škol se zaměřením na politologii, vnější vztahy, hospodářskou geografii, cizí i orientální jazyky, apod., kteří sice ještě nemají praxi, ale mají již zkušenost ze studia anebo práce v zahraničí, často bezplatně jako dobrovolníci.

Důvod, proč tito mladí lidé přecházejí do NNO a nikoliv do podnikatelské sféry spočívá i v tom, že pro ně NNO existuje nabídka, která ve výrobě, ba ani na státních úřadech většinou není pro dosud chybějící praxi absolventů.

Jistě by bylo užitečné vrátit se k myšlenkám na ustavení kategorie "firemních dobrovolníků", či "marketingových dobrovolníků", v rámci které by mladí absolventi kterékoli vysoké školy mohli získat potřebnou praxi. Toto nové dobrovolnictví by nemělo financovat pouze MZV z prostředků na ZRS, ale mělo by je spolufinancovat i MPO jako součást proexportních opatření. Značný díl by mělo převzít i MPSV, protože je efektivnější dotovat zvyšování zaměstnanosti mladých absolventů, než vyplácet dávky v nezaměstnanosti.

V této souvislosti nemohu nezmínit, že tento problém by mohlo dobře vyřešit i ustavení systému "národních dobrovolníků", který je běžný ve vyspělých zemích vedle systému dobrovolníků OSN/UNV a EU a je také proexportně využíván (viz závěr ad 1 výše). U nás zatím není uznán ani jako diskusní téma.

6. Nejen méně zkušeným podnikatelům brání v účasti na exportu vedle menší jazykové vybavenosti také obecně nižší kontrakční gramotnost a malá znalost techniky zahraničního obchodu v praxi. Než se podaří rozšířit vysokoškolské osnovy z makro-úrovně teoretického studia i o praktické aplikace, zůstane riziko, že se budou uzavírat smlouvy s hrubými chybami (chybějící výpovědní doložky, lhůtové a kvalitativní sankční doložky, špatné finanční zajištění zahraničních obchodních operací, ap.) a autory smluv budou převážně právníci bez znalostí parametrů vyvážených komodit či služeb. Příklady špatných, byť převážně dovozních kontraktů podepsaných i na vysoké úrovni, je u nás známá řada.

MŠMT, MZV, MPO i SPČR by měl prosazovat systém středo- i vysokoškolského vzdělávání, který bude odpovídat požadavkům nejen teoretických pracovišť, ale i potřebám praxe. Jen tak bude moci zvýšit zaměstnatelnost absolventů. Neochota mnohých akademických funkcionářů, kteří v tom chtějí vidět zasahování do nezávislosti vysokých škol, není na místě, protože cílem vysokých škol jistě není produkce nezaměstnaných absolventů.

7. Pro méně zkušené vývozce může být dobrou a přitom praktickou školou jejich účast na veřejných soutěžích a dalších programech, které vypisuje Česká rozvojová agentura. Příjemcem projektu je sice zahraniční strana, financování je však při dobrém plnění dodavatele bez rizik, protože je poskytuje ČRA a navíc, několik partnerských zemí není příliš vzdálených, ba i jazykově blízkých (Srbsko, Moldavsko, Bosna + Hercegovina).

Důležitým předpokladem je dobrá znalost metodiky řízení projektového cyklu (PCM - Project Cycle Management) a respektování soutěžních podmínek, znalost koncepce ZRS ČR na léta 2014 - 2017, témata rozvojové spolupráce na jednotlivé roky a sledování výzev ČRA k podávání nabídek. Školení na tato témata organizuje již řadu let ČRA, řadu prezentací zejména o zahraničních možnostech pořádá MZV, MPO a SPČR/PPZRS.

Podnikatelé s náročnou výrobou anebo službami často považují soutěžní procedury za nadměrnou administrativní zátěž, ale obvykle jsou to jen omluvné argumenty motivované nižší nabídkovou praxí a jazykovým deficitem. I pro tyto případy by bylo užitečné zvážit využití patřičně proškolených mladých absolventů zmíněných ad 5.

8. Dle mého soudu vytvářejí nadřazené orgány postupně stále příznivější prostředí pro realizaci ZRS ČR, a to včetně účasti podnikové sféry.

Dobrym příkladem je společnost DEKONTA, která získala tolik zkušeností, že uspěla mezi silnou mezinárodní konkurencí ve výběrovém řízení vyhlášeném Organizací OSN pro výživu a zemědělství na projekt FAO v Moldavsku. Je třeba zvláště zdůraznit, že po mnoha letech jde o první velký kontrakt typu Consulting & Engineering, jednoho z neefektivnějších druhů nehmotných vývozu.

Bude účelné zvýšit angažovanost privátního sektoru a jeho reprezentantů i při přípravě zásadních koncepčních materiálů ZRS ČR, spolupracovat na lepším zacílení nových sektorových priorit (mapa oborových příležitostí a program rozvojové - ekonomického partnerství). Myslim, že by SPČR a jeho PPZRS měly zjistit, kde vidí tyto priority ktereji privátního sektoru, co jim nejvíce brání v jejich větší participaci a výsledky tohoto průzkumu prezentovat v Radě pro zahraniční rozvojovou spolupráci i v jejich pracovních skupinách.

Závěr

Tento materiál není objektivní studií, je diskusním příspěvkem, který vychází hlavně z mých osobních zkušeností. Budu však rád, když poslouží k širšímu dialogu a k výměně názorů v zájmu ZRS ČR a k podpoře proexportních opatření.

Ing. Josef Fukan,
nezávislý konzultant, jfukan@gmail.cz

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Cílem Platformy Podnikatelů pro ZRS je:

- zvyšovat úspěšnou účast českých firem v projektech rozvojové pomoci a spolupráce
- podporovat dlouhodobé investice v rozvojových zemích s výhodnou pozicí pro české dodavatele technologií a služeb
- prosadit partnerství veřejného a soukromého sektoru v programech zahraniční rozvojové spolupráce
- Platforma hledá aktivní členy se zájmem o účast v rozvojových projektech i práci v expertních týmech Platformy a pracovních skupinách Rady pro ZRS ČR
- PPZRS je prostorem pro sdílení informací, nápadů, zkušeností a kontaktů.

Informace o podmínkách členství:

www.ppzrs.org

Kontakt

Platforma podnikatelů
pro zahraniční
rozvojovou spolupráci

Sekretariát PPZRS

Freyova 948/11, 190 00 Praha 9

Poštovní adresa:

Politických vězňů 1419/11, 113 42 Praha 1

Telefon: +420 225 279 403

+420 603 826 261

Fax: +420 284 686 464

e-mail: platforma@sprcr.cz

Zpravodaj je určen ke zvyšování povědomí podnikatelského sektoru o politice zahraniční rozvojové spolupráce v souvislosti s politikou proexportní za účelem rozšíření všech forem podpory podnikání a investičních projektů v rozvojových zemích. Je financován z prostředků MZV ČR.